

Пам'яті професора Пономарчука Валерія Семеновича

З великим сумом повідомляємо, що 12 вересня 2023 року після важкої хвороби пішов з життя доктор медичних наук, професор, Заслужений лікар України, завідувач відділу функціональних методів дослідження ДУ «Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П. Філатова НАМН України» Валерій Семенович Пономарчук.

Валерій Семенович народився 2 червня 1948 року в Миколаївській області (Україна). Після закінчення середньої школи він з 1964 по 1968 рр. навчався в Одеському медичному училищі, яке закінчив з відзнакою за спеціальністю «фельдшер». В 1974 році після закінчення з відзнакою лікувального факультету Одеського медичного інституту ім. М.І. Пирогова Валерій Семенович Пономарчук був направлений на роботу до Одеського НДІ очних хвороб і тканинної терапії ім. акад. В.П. Філатова, де з 1974 по 1987 рр. працював молодшим науковим співробітником, а з 1987 р. – старшим науковим співробітником лабораторії функціональних методів дослідження органа зору. З 1987 р. Валерій Семенович очолив відділ функціональних методів дослідження органа зору ДУ «Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова НАМН України» і був його незмінним керівником до кінця свого життя.

Першим значним науковим досягненням Валерія Семеновича був захист в 1981 році кандидатської дисертації за темою «Порушення регуляції офтальмотонуса при впливі на структури лімбічної системи». В 1995 році він захистив докторську дисертацію («Ранні функціональні зміни зорового аналізатора та патогенетичні механізми, що призводять до їх розвитку при дисфункціях вегетативної нервової системи»). В 1998 році йому було присвоєно вчене звання професора.

Тривалий час – з 1996 по 2006 рр. – професор В.С. Пономарчук був вченим секретарем Спеціалізованої вченої ради Д41.556.01 по захисту докторських дисертацій за фахом «Офтальмологія», з 2006 по 2012 рр. – експертом Вищої атестаційної комісії (ВАК) з клінічної медицини, а з 2012 по 2014 р. – експертом ДАК МОН Молодьспорту з клінічної медицини (хірургічні хвороби). В 2002 Валерій Семенович році був обраний віце-президентом ГО «Товариство офтальмологів України».

Свою наукову та практичну діяльність Валерій Семенович присвятив питанням фізіології зору, ранньої функціональної діагностики захворювань ока та зорового аналізатора, вивченню ефективності лікування різної офтальмопатології за допомогою методів фізичного впливу низької інтенсивності, зокрема електро-, фото- та міостимуляції. Він також проводив

дослідження щодо впливу дисфункцій вегетативної нервової системи на орган зору, за результатами яких було закладено базис для нового напрямку в офтальмології – вегетоофтальмології; він був розробником різних комплексів діагностичних методик для ранньої доклінічної діагностики патології зорового аналізатора (електофізіологічних досліджень, дослідження центрального та периферійного поля зору, кровообігу мозку і ока, світлової чутливості), комплексної діагностики колірної зору, які з успіхом застосовуються в ДУ «Інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П. Філатова НАМН України» та впроваджені в багатьох офтальмологічних центрах України.

Професор В. С. Пономарчук був активним винахідником. Починаючи з 1988 року ним разом із співробітниками НДІ «Шторм» було створено цілу низку різних варіантів спеціалізованих діагностичних та лікувальних офтальмологічних електро- та фотостимуляторів типу «Фосфен», фотоміостимуляторів, які були впроваджені в клінічну практику і працюють більш як в 250 містах України, ближнього та дальнього зарубіжжя.

Ідея електродіагностики стану зорових провідників зорових шляхів на основі фосфен-ефекту зароджувалася, розвивалася і реалізовувалася на практиці Валерієм Семеновичем, починаючи з середини 70-х років минулого століття. Тоді група електрофізіології лабораторії функціональних методів дослідження НДІ

очних хвороб та тканинної терапії ім. В. П. Філатова, де працював В.С. Пономарчук, мала старий діагностичний електроімпульсний лабораторний стимулятор ЕЛС-01, стаж роботи якого налічував на той час вже майже 10 років. З кожним роком естетична та методична презентабельність приладу погіршувалась. Крім того, курси підвищення кваліфікації лікарів-офтальмологів, які проводилися щорічно на базі лабораторії, ставили суто прикладне питання – методика потрібна, але де ж можна придбати прилад? Відповіді на це питання не було. І тоді у Валерія Семеновича народилася ідея створити хоча б кілька діагностичних електростимуляторів самотужки. Для приладу було розроблено технічне завдання, яке успішно втілювалося у життя інженер-конструктор НДІ «Шторм» (м. Одеса) Володимир Андрійович Іванов. У 1988 році діагностичний імпульсний офтальмологічний стимулятор був створений і отримав назву «Фосфен», на честь головного принципу, покладеного в основу його роботи – відчуття свічення, що викликається при впливі на око імпульсним електричним струмом.

Клінічну апробацію приладу успішно пройшов при дослідженні десятків тисяч пацієнтів з різною офтальмопатологією, захворюваннями центральної нервової системи у різних умовах професійної діяльності. Електричну чутливість і лабільність зорового аналізатора по фосфену визначали у пацієнтів з атрофією зорових нервів, захворюваннями сітківки, травмами та опіками очей, амбліопією, порушеннями рефракції та акомодційної функції, хворих з системною та регіонарною вегетодисфункцією і т.д.

Протягом наступних 30 років прилад удосконалювався, доповнювався новими параметрами та функціями, які відкривали нові діагностичні можливості. Було розроблено різні види електростимуляторів «Фосфен» які призначалися вже не лише для діагностики, але і для лікування цілої низки захворювань зорового аналізатора. З 1995 року офтальмологічні стимулятори «Фосфен» двічі експонувалися на Виставці досягнень народного господарства України (Київ), де були відзначені срібною медаллю.

За результатами дослідження ефективності нової методики діагностики (фосфен-діагностики) та лікування (фосфен-стимуляції) Валерієм Семеновичем та його учнями було опубліковано сотні наукових публікацій, зроблено десятки наукових доповідей на з'їздах,

конференціях, конгресах, у тому числі і міжнародних, написано низку кандидатських та докторських дисертацій.

В науковому арсеналі професора В. С. Пономарчука налічується біля 300 наукових праць, 4 монографії, 21 патент та рацпропозиції. Він неодноразово виступав з доповідями на міжнародних наукових конгресах, симпозіумах, конференціях та публікувався в наукових виданнях в Болгарії, Угорщині, Польщі, Росії, Іспанії, Італії, Німеччині.

Валерій Семенович брав активну участь у підготовці наукових кадрів в офтальмології для України та зарубіжжя. Так, за період з 1998 по 2018 рр. під його керівництвом було підготовлено і захищено 10 кандидатських та 1 докторська дисертації, в тому числі аспірантами із зарубіжних країн (Індія, Гана, Сирія, Туніс), прорецензовано 15 докторських та 76 кандидатських дисертацій.

Активну наукову і лікувальну діяльність Валерій Семенович з успіхом поєднував з педагогічною та громадською роботою. Протягом багатьох років він проводив заняття з фізіології зорового аналізатора, методів дослідження його функціонального стану з лікарями, аспірантами, ординаторами та студентами. З 1995 по 2000 рр. він був професором кафедри фізіології Одеського Національного університету ім. І.І. Мечнікова, де під його керівництвом було підготовлено і захищено 37 курсових та дипломних робіт.

Тривалий час В. С. Пономарчук був членом редколегії «Офтальмологічного журналу». В 2023 році виповнилось 60 років учбової та трудової діяльності В.С. Пономарчука в сфері охорони здоров'я м. Одеси.

Валерій Семенович був прекрасною, світлою людиною. Він поєднував в собі якості обдарованого працівника, прекрасного клініциста і таланту педагога. У ньому поєдналися любов до праці з повагою та любов'ю до людей, чуйне серце і ясний розум, багаті знання і висока працездатність. Як людина високого професіоналізму, широкої ерудиції, великої чуйності він користувався заслуженою повагою колег, учнів, слухачів, пацієнтів.

Колектив інституту висловлює співчуття родині та близьким у зв'язку з такою важкою втратою.

Світла пам'ять про Валерія Семеновича назавжди збережеться в наших серцях.

*Колектив
ДУ «Інститут очних хвороб
і тканинної терапії НАМН України»*